

RECENZII

Ioan STANCIU, *Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitatea târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V- sec. VII timpuriu)*, Centrul de Studii Transilvane, Editura Academia Română, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, 793 p.

Amplele investigații arheologice întreprinse timp de mai bine de o jumătate de secol, pentru cunoașterea realităților din perioada primului mileniu al erei creștine, au obținut de-a lungul multor decenii remarcabile rezultate pe baza cărora au putut fi elucidate noi și interesante aspecte de cultură materială și viață spirituală, definitorii pentru înțelegerea corectă a multiplelor transformări care au dus la constituirea trăsăturilor fundamentale, specifice Evului Mediu românesc.

O serie de studii, monografii sau sinteze, elaborate de-a lungul anilor, referitoare la perioada istorică menționată, au reușit să valorifice o însemnată parte a rezultatelor obținute prin intermediul amplelor cercetări arheologice, contribuind considerabil la cunoașterea realităților din vremea respectivă. În suita acestor importante valorificări se înscrie și lucrarea monografică *Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitatea târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V – sec. VII timpuriu)*, Cluj-Napoca, 2011, 793 pagini, elaborată de dr. Ioan Stanciu, cercetător științific principal la Institutul de Arheologie și Istoria Artelor din Cluj Napoca, lucrare apărută sub egida Editurii Academia Română.

Rod al unor îndelungate investigații arheologice de teren, întreprinse cu pasiune, responsabilitate și competență de dr. Ioan Stanciu, lucrarea prezintă ansamblul descoperirilor din regiunea de nord-vest a României cu deosebire în perioada secolelor V-VII d. Hr., epocă definitorie pentru cunoașterea evoluției societății locale, confruntată în vremea respectivă cu o nouă recrudescență a marilor migrații de populații.

Valorificarea amplelor descoperiri arheologice din anumite zone ale spațiului carpatodunărean, cum este aceea din nord-vest, prezintă fără îndoială o însemnătate cu totul aparte, o asemenea sinteză ilustrând mai bine realitățile din arealul geografic respectiv în raport cu ansamblul acelora din restul spațiului de la nordul Dunării de Jos. Este pentru prima oară în literatura de specialitate românească când descoperirile arheologice, datând din perioada secolelor V-VII d. Hr., din această parte a țării, sunt puse în valoare și oferite cercetătorilor prin intermediul unei lucrări de anvergură și de înaltă ținută științifică, menită să aducă temeinice contribuții la elucidarea unor aspecte de primă însemnătate vizând evoluția procesului de etnogeneză românească. În legătură cu aceasta, un deosebit interes îl reprezintă neîndoelnic faptul că în lucrarea de față autorul ei studiază vestigii arheologice inedite, scoase la iveală mai ales în ultimile două decenii, vestigii care completează în chip necesar ansamblul descoperirilor susceptibile să elucideze unele aspecte ale procesului de formare a limbii și a poporului român.

De asemenea, trebuie să fie scoase în evidență structura judicioasă a lucrării, alcătuită din mai multe capitole și subcapitole, care înfățișează cronologic într-o clară și utilă succesiune, descoperirile din această zonă, fiecare însoțită detaliat de toate caracteristicile lor. Obiectivele arheologice distincte, precum așezările, complexe funerare, tezaurele sau descoperirile monetare, își găsesc fiecare o descriere adecvată, însoțită de observații punctuale interesante, cu încadrările culturale și cronologice aferente, reieșite dintr-o amplă și atentă analiză întreprinsă cu acribie, ale cărei rezultate i-au permis autorului formularea unor puncte de vedere sau concluzii noi.

În *Introducere*, autorul prezintă metodologia cercetării, delimitarea zonei studiate și caracteristicile ei, precum și istoricul investigațiilor arheologice întreprinse. Capitolul al doilea, referitor la vestigiile din secolul V și primele două treimi ale secolului al VI-lea, înfățișează succint istoria zonei pe etape cronologice distincte, ocupându-se apoi de așezări și locuințe, tezaure și descoperiri izolate, inventarul compus din diferite obiecte și ceramică, precum și de descoperirile funerare. Pentru fiecare categorie de descoperiri sunt reținute importante observații cu privire la cronologia lor, reperele vizând evoluția habitatului sau existența grupurilor etnice.

Un amplu și temeinic documentat capitol este cel de al IV-lea, dedicat înfățișării vestigiilor slave, așezărilor acestora, locuințelor, structurii organizatorice, anexelor gospodărești, inventarului

specific acestui grup de populații, descoperirilor funerare cu ritul și ritualurile caracteristice etc.

În ansamblul acestor aspecte, ca o deosebită importanță științifică trebuie scoasă în evidență și pertinenta analiză morfologică și statistică a vestigiilor ceramice atribuite slavilor, analiză care, după opinia noastră, constituie în literatura arheologică din România un exemplar model de studiu. În același mod, credem că ar fi trebuit studiate și încadrate cronologic și cultural și anumite vestigii aparținând populației autohtone, ca, de exemplu, ceramica lucrată la roată rapidă sau lentă. Cu toate acestea, observațiile reținute și punctele de vedere noi, exprimate clar de autor, în ceea ce privește elementele culturale locale, au o netăgăduită însemnătate pentru confirmarea existenței și stăruinței în zonă a grupurilor etno-demografice romanice.

Poate o departajare mai clară, eventual într-un capitol special, a vestigiilor autohtone de acelea ale slavilor, mai ales pentru prima jumătate a secolului al VII-lea, ar fi fost utilă îndeosebi pentru o mai bună precizare a trăsăturilor care le caracterizează, constituindu-se astfel în elemente valoroase necesare atribuirii lor corecte din punct de vedere cultural, cronologic și nu în ultimul rând chiar și etno-demografic.

Trebuie totodată arătat că descoperirile arheologice incluse în lucrare sunt, în marea lor majoritate, rodul unei îndelungate și pasionate activități de cercetare pe teren a dr. Ioan Stanciu care, timp de mai bine de două decenii, s-a dedicat cu responsabilitate și entuziasm, cunoașterii epocii medievale timpurii, efectuând numeroase și rodnice săpături arheologice, pe care a reușit, grație unui admirabil efort, să le valorifice științific în bună parte. De altfel, autorul acestei lucrări a publicat, de-a lungul anilor, numeroase și valoroase studii privitoare la descoperirile medievale timpurii din Transilvania în general, câștigându-și un bine meritat prestigiu, ca unul dintre cei mai avizați cercetători ai acestei perioade, fapt confirmat și prin includerea sa în rândurile autorilor tratatului de *Istoria Românilor*, vol. II.

În lucrarea elaborată de dr. Ioan Stanciu, pe lângă contribuțiile aduse la mai buna cunoaștere a structurilor specifice așezărilor, necropolelor sau ale tezaurelor, se formulează și o serie de puncte de vedere deosebit de interesante vizând credințele, ritul și ritualul din necropole, practicile magico-rituale, într-un cuvânt aspecte semnificative ale vieții spirituale, puțin sau deloc studiate altă dată. La acestea se adaugă rezultatele investigațiilor pe care autorul le-a întreprins în legătură cu o serie de probleme de ordin economic, precum cultivarea plantelor, creșterea animalelor sau practicarea unor meșteșuguri. În felul acesta monografia abordează în ansamblul ei, o problematică diversă, deosebit de utilă pentru o bună înțelegere a evoluției societății locale dintr-o perioadă istorică extrem de tulbure din punct de vedere politic și militar.

Din studiul numeroaselor date pe care le-a avut la îndemână, dr. Ioan Stanciu a reușit în lucrarea de față să înfățișeze convingător, într-o nouă lumină, natura, durata și consecințele multiplelor contacte stabilite între autohtoni și grupurile de migratori pătrunse în zona geografică menționată, elemente de studiu esențiale pentru înțelegerea corectă a dinamicii locuirii umane și în egală măsură pentru mai buna cunoaștere a multiplelor transformări de ordin social, economic, cultural și etno-demografic, care s-au petrecut în perioada studiată și care au, incontestabil, o însemnătate aparte pentru derularea procesului de etnogeneză românească.

Pentru a susține amplul său demers, autorul include în lucrare - pe lângă necesarele concluzii finale - un extins și documentat catalog al descoperirilor din zona de nord-vest, însoțit de toate datele aferente, un consistent rezumat în limba engleză, precum și o foarte bogată bibliografie de specialitate. De asemenea, problematica prezentată în lucrare este susținută și de o excelentă ilustrație, alcătuită din 185 de figuri introduse în text și de 182 planșe finale, precum și de numeroase tabele sinoptice, diagrame, hărți etc. care, împreună, facilitează în chip necesar cunoașterea amănunțită a realităților din arealul geografic respectiv.

Cercetând aproape exhaustiv numărul considerabil al vestigiilor arheologice scoase la iveală în această parte a țării, în marea lor majoritate, așa cum am mai amintit, datorită eforturilor depuse cu deplină responsabilitate, timp îndelungat, de dr. Ioan Stanciu, acesta a reușit să elaboreze o lucrare științifică remarcabilă, un exemplu elocvent de cercetare în domeniu. Arheologia românească se îmbogățește astfel cu o lucrare fundamentală, o sinteză care onorează deopotrivă pe autorul acesteia, dar și cercetarea istoriei vechi în ansamblul ei.

Lucrarea elaborată de dr. Ioan Stanciu, deschide astfel largi și necesare posibilități pentru continuarea cercetărilor vizând istoria și arheologia primului mileniu al erei creștine, nu numai în alte zone ale Transilvaniei, ci și în restul spațiului carpato-dunărean, constituind pentru cercetarea arheologică un exemplu care ar trebui cât mai grabnic urmat, cu real și imediat folos.

Dan Gh. TEODOR